

Zhorova I. Y. , Lebed G. M.

STRUCTURAL MODEL OF CONTENT FOR PROFESSIONAL TRAINING
OF FUTURE PROGRAMMERS (LATE XX – EARLY XXI CENTURY)

In this article professional training is to be reviewed, envisaging acquirement of theoretical knowledge of specialty and specialization's bases, which are essential for implementation of professional activities. That is, it is highly specialized training for a particular profession, which is carried out in a certain significance.

The components of the structural model of the content of specialty training of future programmers in the system of professional training are considered. It is stated that the core of training of future programmers are the blocks of grouped disciplines (informative , mathematical, programmer, linguistic, and practical).

The problem of selecting the content of training of future programmers is associated with a number of factors, including the positioning of education as a driving force of development of the national economy and civil society (socio-economic), the dynamics of scientific and technical modernization (scientific and technological), the profound changes in the system and structure of education during the late XX-early XXI century and the need for rapid adaptation in the information technology society (educational industry).

It is proved that the key to the successful development and theoretical justification of the system of professional training of future programmers at the present stage of Ukrainian society's development is the use of prerequisites and achievements of Ukrainian higher school on training for the IT- industry.

In addition, an important step is the creation of an educational institution of its own system, which would give an opportunity to assess the quality of graduates' training. To do this, it is necessary to use a set of indicators that can objectively assess the future of the specialist, his ability to perform future professional activities. Such a quality system should be based on the achievements of domestic and foreign pedagogy, the results of scientific research and modern experience.

Key words: content of professional training, professional training of future programmers, model of content of professional training.

Дата надходження статті: «18» листопада 2017 р.

УДК 37: 359] (091)(477)

Терентьєва Н. О., Шевченко Р. І.*

**СПЕЦИФІКА СЕРЕДНЬОЇ І ВИЩОЇ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ (ІСТОРИКО-ПРОФЕСІЙНИЙ АСПЕКТ)**

Стаття репрезентує інформацію щодо окремих аспектів підготовки морських фахівців у середніх та вищих закладах освіти, зокрема, наступність такої професійної підготовки. Наголошено на позитивних та негативних позиціях такої підготовки. Виокремлено найбільш гострі питання морської освіти, які потребують негайного вирішення. Зазначено, що специфіку сучасної морської освіти визначає необхідність інтегруватися у світовий простір та забезпечити безпеку на суднах під час виконання професійних обов'язків в умовах водного стандартизованого та екстремального середовища. Коротко окреслено особливості підготовки моряків у другій половині ХХ століття, зокрема, під час становлення морської освіти різних рівнів у країні. Окреслено систему (мережу) закладів освіти, які здійснювали відповідну підготовку. Потреба в морських фахівцях із вищою освітою викликана необхідністю в будь-якій ситуації на основі аналізу наявної інформації знайти та ухвалити єдиноправильне рішення в умовах підвищення швидкісного руху та появи новітніх технологій та устаткування.

Акцентовано увагу на наскрізності підготовки фахівців із середньою (спеціальною) та вищою професійною освітою, яку було реалізовано в Київській державній академії водного

*© Терентьєва Н. О., Шевченко Р. І.

транспорті ім. П. Сагайдачного. Наголошено на недоліках та перевагах наскрізної рівневої підготовки морських фахівців. Запропоновано шляхи усунення зазначених недоліків. Актуалізовано питання якості підготовки фахівців, яка значною мірою залежить від стану матеріально-технічної бази освітнього закладу та наявного висококваліфікованого професорсько-викладацького складу та забезпечення підготовки здобувачів.

Засвідчено, що потреба в удосконаленні системи професійної підготовки морських фахівців визначається необхідністю проектування освітнього простору, який є основним фактором результативності здійснення освітньої роботи в системі професійної підготовки на основі конкретних цілей і завдань морської освіти.

Ключові слова: морська освіта, підготовка моряків, багаторівнева підготовка, наскрізна підготовка, реформування морської освіти.

Питання професійної підготовки фахівців зі конкурентоспроможним рівнем професійної кваліфікації, удосконалення їхньої професійної підготовки, зокрема, і фахівців морської галузі як однієї зі складових системи професійної освіти України, не втрачає актуальності в сучасних соціально-політичних та суспільно-економічних умовах. Професійна діяльність морського фахівця висуває підвищені вимоги до професійної підготовленості курсантів морських училищ та закладів вищої освіти, оскільки постійно зростає потреба у висококваліфікованих, компетентних кадрах (і для цивільної морської галузі, і для армії чи флоту), яким притаманні високий ступінь мотивації та готовності до здійснення професійної діяльності, можливості ефективного застосування в практичній діяльності системи професійних знань, умінь, навичок і компетентностей, зокрема, й особистісних якостей, що дозволяє здійснювати міжособистісну взаємодію в службових ситуаціях, забезпечуючи ефективну реалізацію професійних функцій та посадових обов'язків як у стандартних, так і в екстремальних умовах професійної діяльності.

Морська освіта як напрям військової педагогіки зазнала нового ступеня розробки, про що свідчать наукові освітні розвідки (А. І. Бриль [3]; М. В. Кулакова [8]; В. М. Кліндухова, О. В. Ляшко [4]; І. В. Сокол [18];) та здійснювані дисертаційні дослідження, теми яких закоординовано нещодавно (Л. М. Капля «Розвиток післядипломної освіти фахівців морської галузі в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» (2017); А. І. Ляшкевич «Теорія і практика морської освіти півдня України (30-ті роки ХІХ – початок ХХІ століття)» (2017); О. О. Чагайда «Розвиток вищої морської освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ століття)»; С. В. Шайдюк «Тенденції розвитку вищої військової освіти в незалежній Україні» (2017)) та ін.

Серед напрямів вітчизняної професійної освіти морська освіта характеризується своєю специфікою, яка визначається тим, що українська морська освіта має інтегруватися у світову морську освіту, тому метою нашої наукової розвідки є окреслення специфіки професійної підготовки морських фахівців у закладах середньої та вищої морської освіти до професійної діяльності як під час роботи на судні, так і під час експлуатації інших об'єктів, пов'язаних із водним транспортом.

Специфіка роботи на цивільному й військовому морському флоті вимагає єдності підходів до розв'язання завдань забезпечення безпеки мореплавства. Зокрема, до процесу перевезення вантажів залучені люди з різним рівнем професійної підготовки й із різним менталітетом [16]. Це означає, що потрібен міжнародний універсальний (уніфікований) стандарт, який визначатиме мінімальні вимоги безпеки під час прийому, перевезення та вивантаження вантажів, а в ідеалі має бути забезпечена безперервність транспортного потоку.

Спектр безпеки мореплавства охоплює широке коло питань, зокрема, як процесу судноводіння, так і безпеки взагалі, комерційні, правові та інші аспекти діяльності, що висуває вимоги до рівня кваліфікації моряків, яка має визначатися міжнародними

документами. Відповідний документ розроблено Міжнародною морською організацією (ІМО) [11]. Йдеться про міжнародну Конвенцію ПДНВ-78/95, яка вступила в дію у 1978 році, із змінами й доповненнями 1995 року [12]. Це і є міжнародний стандарт морської освіти, який висуває мінімальні вимоги до рівня знань і умінь морських фахівців. Кожна країна розробляє національні вимоги, рівень яких залежить, зазвичай, від рівня розвитку країни.

Чинна система вітчизняної морської освіти сформувалася наприкінці Другої світової війни як мережа навчальних закладів різного рівня: вищі інженерні морські училища (ВІМУ), середні морехідні училища (МУ) і навчально-курсівні комбінати (НКК) для підготовки командних кадрів. Діяла також мережа морехідних шкіл для підготовки рядового складу [19].

На першому етапі розвитку морської освіти (40-50-і роки ХХ століття) кадри командного складу флоту поповнювалися випускниками навчально-курсівних комбінатів, які навчалися протягом декількох місяців. З урахуванням невеликої інтенсивності руху, невисоких швидкостей і нескладної техніки на борту суден у перші повоєнні роки випускники НКК успішно виконували свої обов'язки. Згодом флот поповнився більш кваліфікованими фахівцями – випускниками морехідних училищ, які, крім практичної підготовки, мали більш високий рівень знань порівняно з випускниками НКК, що дозволило їм скласти основу командних кадрів радянського морського флоту.

З появою нових швидкісних суден і відповідним зростанням інтенсивності руху, появою нової сучасної техніки перевагу на флоті стали віддавати фахівцям із вищою освітою. Середня морська освіта поступово стала втрачати престиж не через наказ про формування командного складу суден фахівцями з вищою освітою, а через реальну потребу у фахівцях, здатних у будь-якій ситуації на основі аналізу наявної інформації знайти та ти ухвалити єдиноправильне рішення. А таким фахівцем, ураховуючи можливості професійної підготовки різного рівня, може бути фахівець із вищою освітою, оскільки в закладі вищої освіти (ЗВО) майбутнім фахівцям прищеплюються навички ухвалення рішення на основі всебічного аналізу наявної інформації. Підготовка фахівця з середньою морською освітою провадиться методом підготовки до дії в стандартних ситуаціях, тому такий фахівець не завжди зможе знайти правильне рішення у ситуації, яка йому не знайома, особливо в умовах високої інтенсивності руху суден, високої їхньої швидкості й насиченості новітнім обладнанням. Звичайно, судові фахівці набувають витонченості своїх практичних навичок у процесі роботи, але гострота цієї витонченості безпосередньо залежить від рівня знань і компетентностей, який вони отримали в закладі освіти [7; 14].

На жаль, сьогодні фахівці з вищою і середньою морською освітою отримують однакові робочі дипломи, що є певною проблемою для України, оскільки фахівці з різним рівнем знань не можуть мати право командувати судном будь-якого класу. Звичайно, в умовах нашої ринкової ситуації, за якої основним завданням деяких судовласників є прибуток за будь-яку ціну, фахівці з середньою морською освітою, як більш «дешеві», можуть знайти застосування на флоті [5]. Але не можна, прикриваючись ринковою економікою та економічною доцільністю, забувати про питання безпеки мореплавання, адже аварії деяких суден можуть призводити до справжніх екологічних катастроф [6; 9].

У 60-ті роки ХХ століття у вищих морських закладах освіти проводилася підготовка фахівців за програмами зі скороченим терміном навчання. Скорочення терміну навчання відбувалось не за рахунок обсягу навчального матеріалу, а за рахунок відсутності практик, оскільки ці групи складались із фахівців із середньою морською освітою й стажем роботи не менше 5 років, що й обумовлювало відсутність військово-морської підготовки, яку вони вже мали в МУ. Викладачі із задоволенням працювали

з курсантами цих груп, оскільки навчалися фахівці з практичним досвідом, у яких було багато питань, із якими вони стикалися в процесі роботи, але не знаходили відповідей через нестачу знань.

Сьогодні робиться спроба відродити такий метод підготовки, який, на нашу думку і, виходячи з досвіду роботи, не призведе до ефективних результатів, оскільки в групі проводиться набір випускників середніх морських навчальних закладів, які не мають досвіду практичної діяльності. Відповідно, у них не можуть виникати питання, які вимагають ухвалення рішень у нестандартних або екстремальних ситуаціях, оскільки вони жодної години самостійної вахти не відстояли на містку або в машинному відділенні тощо. Сучасне скорочення навчання здійснюється за рахунок трансферу окремих розділів спеціальних дисциплін, які вони вивчали в МУ, але без урахування того факту, що в середньому й вищому закладах освіти вивчення спеціальних дисциплін відбувається на різній загальноосвітній базі.

Зазначимо, що чинна в Україні система морської освіти задовольняє вимоги Міжнародної морської організації та органічно вписана в міжнародну систему підготовки та дипломування моряків [17]. В умовах жорсткої конкуренції на міжнародному ринку праці українська система підготовки морських кадрів зберігає свої позиції, незважаючи на труднощі і проблеми, які стримують її розвиток. Сьогодні випускники вітчизняних морських закладів освіти користуються великим попитом на міжнародному ринку праці, що підтверджує достатній рівень якості їхньої професійної підготовки.

Проте морська освіта України потребує модернізації, необхідно тільки коректно визначити: що змінювати і як змінювати. Перш за все, необхідно визначити місце на флоті і в системі підготовки морських кадрів фахівців із середньою морською освітою. Звичайно, такі фахівці потрібні, але не в такій кількості, яку сьогодні здатні підготувати численні середні морські заклади освіти. Потрібно в положенні про дипломування визначити, які посади і на судах якого тоннажу або з якою потужністю головного двигуна можуть посідати фахівці з середньою морською освітою.

Розмови про необхідність реформи морської освіти почалися з того моменту, коли в нашій країні все стали кардинально змінювати. Уважалось, чим радикальнішими будуть зміни, тим кращим буде кінцевий результат. І почали з пошуків шляхів скорочення термінів навчання, основним критерієм необхідності якого стало зменшення фінансових витрат на підготовку кадрів. З часом пропагувалось суміщення середньої та вищої професійної освіти шляхом розробки так званих наскрізних навчальних планів [15]. У результаті склалась багаторівнева система підготовки, яку вперше було реалізовано у Київській державній академії водного транспорту ім. П. Сагайдачного.

Приїом до навчального закладу, що реалізує підготовку фахівців за відповідною багаторівневою системою, здійснюється на базі неповної середньої освіти за результатами вступних іспитів. На першому рівні навчання здобувачі отримують повну середню освіту й робітничу спеціальність. На другому рівні навчання проводиться підготовка фахівців із середньою спеціальною освітою, яка завершується складанням іспитів державній кваліфікаційній комісії, за результатами яких випускникам присвоюється відповідна кваліфікація. На третьому рівні навчання здійснюється підготовка фахівців із вищою професійною освітою.

До переваг такої системи можна віднести тільки те, що якщо здобувач змушений припинити з різних причин навчання після першого рівня, він буде мати в своєму активі, як мінімум, робочу спеціальність, що забезпечує до деякої міри його соціальну захищеність.

Недоліків у цієї системи набагато більше. Основними вбачаємо такі:

- з урахуванням міжнародних вимог мореплавного цензу на повний цикл навчання мореплавним спеціальностям від вступу до випуску потрібно 9 років; за умов

прийому осіб з повною загальною середньою освітою цей термін ставитиме 7 років. Чинна ж вітчизняна система підготовки кадрів з вищою професійною освітою для мореплавних спеціальностей розрахована на 5,5 років;

- незрозумілою для отримання диплому фахівця з вищою професійною освітою є необхідність у проходженні всіх зазначених рівнів, оскільки немає прямої кореляції із якістю підготовки фахівця. Зауважимо, що багаторівнева система частково копіює англійську систему ступеневої підготовки кадрів, проте не передбачає її найважливіший аспект – після кожного ступеня навчання англійський фахівець певний час працює на судні, що забезпечує йому практичний досвід при переході на наступний щабель освітньо-професійної підготовки, і сприяє підвищенню якості підготовки морських кадрів;

- для зменшення загального терміну підготовки фахівців, автори багаторівневої системи пропонують урахувати на кожному рівні навчання окремі розділи спеціальних дисциплін, які вивчалися на попередньому рівні. З цим можна погодитися для перших двох рівнів, але для наступних, на наш погляд, такий підхід не тільки не зовсім коректний, а й шкідливий з методичної точки зору, оскільки вивчення спеціальних дисциплін на другому і третьому рівнях здійснюється на абсолютно різній освітній основі. А це є важливим для підготовки фахівця з вищою професійною освітою, здатного ухвалювати рішення на основі аналізу наявної інформації.

Усунути зазначені недоліки можна через реалізацію схеми підготовки фахівців із можливістю вступу до закладу вищої освіти як тих, хто має початкову середню освіту, так і випускників середньої школи. Наявність морського ліцею та підготовчого відділення дозволить скоригувати знання випускників різних закладів освіти відповідно до вимог морських закладів освіти.

Перші два роки передбачають загальноосвітню підготовку, рівень якої є вищим за стандарт середньої професійної освіти. Цілком можливим є встановлення доцільного балансу між вимогами стандарту вищої і середньої професійної освіти з паралельним проведенням підготовки за програмами початкової професійної освіти (робітничі спеціальності), яка наразі передбачена стандартами вищої та середньої професійної освіти. Перший етап навчання має завершуватись атестацією, яка визначає рівень загальноосвітньої підготовки здобувачів [1; 17].

З урахуванням вимог до рівня знань, необхідних для навчання на наступному етапі, а також інтересів і побажань здобувача, він може продовжити навчання за одним із трьох напрямків другого етапу:

- середня професійна освіта;
- вища професійна освіта з відривом від роботи (виробництва);
- вища професійна освіта без відриву від роботи (виробництва).

Фахівці з середньою професійною освітою мають право продовжити (за бажанням) навчання за програмами вищої професійної освіти або відразу після випуску, або після певного часу роботи на виробництві. У будь-якому випадку вони почнуть навчання не з першого курсу, а зі старшого.

Пропонована схема підготовки морських фахівців має такі переваги:

- повний цикл підготовки фахівця з вищою професійною освітою складає 5 років для осіб із повною загальною середньою освітою і 7 років для осіб з неповною середньою освітою;

- досить високий рівень загальноосвітньої підготовки дозволить підготувати якісних фахівців із середньою професійною освітою, а результати атестації визначать подальшу освітню траєкторію здобувачів;

- через процедуру та результати атестації можна легко регулювати необхідну для галузі кількість фахівців із середньою професійною освітою;

– для фахівців із середньою професійною освітою не потрібно буде створювати штучні схеми підготовки кадрів зі скороченими термінами навчання, оскільки вони є органічною складовою загальної схеми підготовки фахівців із вищою професійною освітою.

До недоліків запропонованої схеми відносимо нагальну необхідність розробки єдиного державного стандарту підготовки фахівців із вищою і середньою професійною освітою, оскільки на базі вищих морських закладів освіти створюються так звані університетські комплекси, що передбачають наявність морських закладів освіти як вищого, так і середнього й початкового рівнів професійної освіти.

Наголосимо, що якість підготовки фахівців значною мірою залежить від таких факторів, як стан матеріально-технічної бази навчального закладу та наявність висококваліфікованих викладацьких кадрів [13].

Щодо матеріально-технічної бази, то для морських закладів освіти це не тільки лабораторне обладнання, а й навчальний флот. Під час підготовки морського фахівця недостатньо пройти теоретичне і практичне навчання в закладі освіти, навіть мореплавна практика не дозволяє набути стійких практичних навичок, які є вкрай необхідними для випускника морського закладу освіти через необхідність самостійно виконувати професійні обов'язки на судні, пов'язані із забезпеченням безпечного плавання. Стійкі практичні навички майбутній морський фахівець може отримати за умови здійснення освітнього процесу в умовах реального судна, що й здійснювалось за радянських часів. Для морських закладів освіти було збудовано флотилію навчально-виробничих суден із забезпеченням можливості проведення на борту такого судна як лекційних, так і практичних занять із використанням наявного устаткування на навчальному містку, у навчальному машинному відділенні та інших відсіках. Така практика дозволяла курсантам отримувати теоретичні знання, які закріплювалися виконанням реальних завдань в умовах плавання. У результаті такої підготовки випускники морських закладів освіти були готовими до виконання своїх посадових обов'язків у повному обсязі [2]. Звичайно, така підготовка фахівців вимагала певних фінансових витрат, але виправлення наслідків помилкових дій суднових екіпажів може коштувати набагато дорожче або й бути не виправним. Сьогодні, на жаль, відсутність навчального флоту й недостатнє обладнання лабораторій навчальних закладів сучасною технікою призводить до значного зниження якості підготовки морських фахівців.

Особливе місце посідає ситуація з викладацькими кадрами в морських закладах освіти. Головною загрозою судноплавної галузі України є наростаюча криза в сфері морської освіти. Саме з підтримки української морської освіти слід починати відродження українського флоту. Можна побудувати нові судна і порти, створити умови для конкурентної роботи флоту, але якщо не буде кадрів, то всі ці споруди будуть мертвими. Необхідно створити такі умови, за яких престижність викладача морського закладу освіти набула б визнання й поваги серед інших морських професій і стала соціально захищеною.

Як результат низької заробітної плати викладачів, спостерігаємо відсутність поповнення професорсько-викладацького складу як із числа аспірантів/докторантів, так і з моряків, які вирішили перейти на берегову роботу. Це призводить до того, що втрачаються позиції забезпечення якості морської освіти.

Зрозуміло, що, окрім скороченого бюджетного фінансування, необхідно шукати внутрішні й зовнішні резерви. А це, зокрема, підготовка й перепідготовка в морських навчальних тренажерних центрах на комерційній основі, яку мають здійснювати тільки морські заклади освіти, а не комерційні центри, які займаються не навчанням, а подекуди й торгівлею сертифікатами, що несе реальну загрозу безпеці мореплавання.

Для успішної якісної підготовки фахівців потрібні як теоретики, так і практики з фундаментальною теоретичною підготовкою, здійснюваною через аспірантуру/

докторантуру вищих морських закладів освіти. Наразі набір до аспірантури скорочено; середній вік викладачів перевищує пенсійний; найбільш здібні випускники йдуть працювати в закордонні судноплавні компанії або комерційні структури.

Основними напрямками реформування морської освіти виокремлюємо:

- створення інтегрованих морських освітніх комплексів, які проводитимуть підготовку фахівців із вищою й середньою професійною освітою, фахівців рядового складу;
- створення в морських закладах освіти сучасної матеріально-технічної бази, що передбачає як лабораторії із новітнім обладнанням й устаткуванням, так і навчально-виробничі судна;
- проведення комплексу заходів щодо підвищення престижності професії викладача морського навчального закладу.

Реалізація цих заходів вимагає значного фінансування, тому можливим є такий варіант, що реформу морської освіти буде спрямовано й на інші напрями, які дозволять зменшити обсяги фінансування для підготовки морських фахівців. На нашу думку, за таких умов морський флот України може залишитися без кадрів, а Україна втратить статус морської держави.

Проаналізувавши особливості професійної діяльності фахівців цивільного флоту та ВМФ, можна говорити про певні чинники, які розкривають специфіку професійної підготовки в морському закладі вищої освіти [18]:

- морське середовище, яке передбачає оволодіння певними знаннями, навичками і компетентностями, що дозволяють здійснювати професійну роботу й прогнозувати наслідки ухвалених рішень;
- умови професійної діяльності на кораблі, пов'язані з організацією бойової і повсякденної служби, згідно з корабельним статутом;
- для ВМФ характерними є значні відмінності в змісті професійної діяльності особового складу окремих родів сил, оскільки до складу ВМФ включено не тільки корабельні з'єднання (надводного і підводного флоту), а й авіацію, берегові ракетні частини, морську піхоту, що мають певні особливості в змісті діяльності;
- специфіка здійснення діяльності пов'язана з тим фактом, що професійна підготовка особового складу фахівців морського флоту не завжди відповідає змісту конкретної роботи: випускники цивільних та військових ЗВО не завжди можуть застосувати набуті знання і навички для управління довіреними силами й засобами;
- особливості організації цивільної та бойової підготовки, які визначаються чітким відпрацюванням професійних завдань, виконання яких визначає завершення певного етапу в підготовці до плавання.

Характер діяльності визначає вимоги до рівня знань, навичок і умінь фахівця флоту, а також здатності застосовувати їх на практиці.

Сутність сучасного підходу до професійної підготовки фахівців морського флоту пов'язана з необхідністю прийняття як найважливішої мети освіти формування професійної компетентності фахівців флоту в специфічному (відповідно до спеціальності) середовищі професійної діяльності, що може бути забезпечено тісним взаємозв'язком процесу професійної підготовки та практичної діяльності фахівців морського флоту [10]. Це веде до необхідності формування професійної спрямованості майбутніх фахівців до професійної роботи, застосування обґрунтованих технологій навчання, внесення змін до змісту навчальних модулів, що відповідають викликам часу і володіють яскраво вираженою мотиваційною готовністю до здійснення діяльності.

Професійна підготовка фахівців морського флоту визначається чіткою спрямованістю політики держави, яка передбачає збереження й розвиток морської освіти зі спеціалізацією на всі види морської діяльності, у тому числі системи військово-морських навчальних закладів як невід'ємної її частини. Специфіка цього процесу

визначається тим, що знання й генеруючі їх наукові та освітні системи є показниками розвитку суспільства і Збройних Сил як складової його частини. Таким чином, доцільно говорити про розстановку акцентів у бік наукового усвідомлення проблем професійної підготовки фахівців флоту в новому освітньому середовищі [8, с. 45-49].

Отже, потреба в удосконаленні системи професійної підготовки морських фахівців визначається необхідністю проектування освітнього простору, який є основним фактором результативності здійснення освітньої роботи в системі професійної підготовки на основі конкретних цілей і завдань морської освіти. Базовим запитом до системи професійної підготовки морських фахівців є безперервність освітнього процесу. Однією з основних вимог до професійної підготовки кадрів морського флоту є забезпечення результативності підготовки, що визначається якістю проведення освітньої діяльності. Професійна підготовка фахівців морського флоту (МФ) має сприяти забезпеченню готовності фахівців до вирішення завдань у різних професійних ситуаціях, що дозволить створити умови для розвитку в курсанта вольових якостей особистості, активності, рішучості, самостійності, організованості та інших професійно важливих якостей сучасного фахівця морського флоту.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в окресленні специфіки підготовки морських офіцерів у закладах вищої морської військової освіти.

Література:

1. Аверочкіна Т. В. Шляхи імплементації міжнародно-правових стандартів професійної підготовки плавскладу в українському законодавстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2006. 20 с.
2. Безлуцька О. П. Історія мореплавства. Херсон: ХДМА, 2014. 71 с.
3. Бриль А. І. Реалізація інноваційних педагогічних технологій при підготовці майбутніх судових механіків у ВНЗ. *Наука і освіта*. 2011. № 5. С. 71-73.
4. Кліндухова В. М., Ляшко О. В. Про формування професійної математичної компетентності майбутніх фахівців морської галузі. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/klindukhova_v._lyashko_._.about_forming_professional_mathematical_competence_of_future_specialists_of_maritime_industry.pdf
5. Коба В. Г., Ткаченко К. О. Організаційно-економічні аспекти функціонування світової системи підготовки фахівців водного транспорту. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 15 (3). С. 44-51. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2014_15\(3\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2014_15(3)_8).
6. Консолидированный текст Конвенции СОЛАС-74 (Лондон, 1 ноября 1974 г.). URL: <http://femida.info/12/ktkolas74london1n1974g021.htm>.
7. Костылев И. И. Мотивация к выбору морской профессии как залог безопасности мореплавания. *Качественное судоходство: стандарт XXI века. Человек и море: долгий путь к гармонии: материалы XIII Международного семинара (г. Санкт-Петербург 20-21 окт. 2010 г.)*. Санкт-Петербург, 2010. URL: http://www.rs-class.org/docs/doc_about/iseminar/prog_en_ru_2010.pdf.
8. Кулакова М. В. Формування готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2006. 255 с.
9. Ламберс К. Безопасность и защита морской среды: грядущие перемены. *Качественное судоходство: стандарт XXI века. Человек и море: долгий путь к гармонии: материалы XIII Международного семинара (г. Санкт-Петербург 20-21 окт. 2010 г.)*. Санкт-Петербург, 2010. URL: http://www.rs-head.spb.ru/docs/doc_about/iseminar/12_2009/prog_en_ru_21_22_10_2009.pdf.
10. Ляшенко У. І. Педагогічні умови підготовки майбутніх судових механіків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2016. 267 с.
11. Міжнародна морська організація. URL: <http://mtu.gov.ua/content/mizhnarodna-morska-organizaciya-imo.html>.

12. Международная Конвенция о подготовке и дипломировании моряков и несении вахты (ПДМНВ) (Лондон, 7 июля 1978 г.). URL: <http://seafarer-spb.ru/konvenciya-pdmnv-7895/>.
13. Мельниченко О. А. Освіта як чинник підвищення рівня добробуту населення. Публічне управління: теорія та практика. 2011. № 3. С. 149-153.
14. Нойкирхен Г. Мореплавание вчера и сегодня / пер. с нем. Ленинград: Судостроение, 1977. 184 с.
15. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, В. Огнев'юка, С. Сисоевої. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. 460 с.
16. Палачаніна І. Методологічні підходи формування професійних компетенцій морських інженерів при вивченні фізики під час морських практик. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Педагогічні науки. 2010. Вип. 90. С. 208-211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2010_90_60.
17. Рекомендація МОП №137 «Щодо професійного навчання моряків»: 1970. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_254.
18. Сокол І. В. Формування професійної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2011. 20 с.
19. Тимофеева О. Я. Історія морської освіти в Україні та сучасні наукові підходи до формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка. 2015. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_18.

Terentieva N. O., Shevchenko R. I.

SPECIFICITY OF SECONDARY AND HIGHER MARINE EDUCATION
IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE (HISTORICAL AND PROFESSIONAL ASPECT)

The article represents information about certain aspects of marine specialists training at secondary and higher education institutions, in particular the continuity of such training. It was emphasized The positive and negative positions of such training. The most urgent issues of marine education that are urgently needed are identified. It is noted that the specificity of modern marine education determines the necessity to integrate into the world space and provide safety at ships in the performance of professional duties in conditions of a water standardized and extreme environment. The peculiarities of training seamen on the second half of the twentieth century, in particular the formation of marine education of various levels in the country, are briefly outlined. A system of educational institutions that have been trained is outlined. The need for marine specialists with higher education is due to the need to find and take the only right decision in any situation basing at analysis of available information in conditions of increasing the speed movement and the appearance of the latest technologies and equipment.

The emphasis is placed on the cross-cutting nature of the training of specialists in secondary (special) and higher professional education in the country, which was implemented at the Kiev State Academy of Water Transport named after P. Sagaidachnyi. The disadvantages and advantages of cross-level training of marine specialists are also highlighted. The way of elimination of these shortcomings is proposed. The issue of the quality of training specialists, which depends to a great extent on the status of the material and technical base of the educational institution and the existing highly qualified teaching staff and provision of training of applicants, has been updated.

It is certified that the need to improve the system of professional training of marine specialists is determined by the necessity of designing educational space, which is the main factor of the effectiveness of educational work in the system of vocational training on the basis of specific goals and objectives of marine education.

Key words: marine education, training of sailors, multilevel preparation, cross-cutting preparation, reformation of marine education.

Дата надходження статті: «23» листопада 2017 р.